

8932
D E 212621

VERSCHRIKKELYKE
WATERSNOOD,

Langs de Rivieren de WAAL en de MAAS,
voorgevallen in de Maand February des
Jaars 1757

Met derzelver

DROEVIGE GEVOLGEN,

Uit geloofbaare Berigten en eigen Bevindinge
by een verzameld en beschreven:

Waar by gevoegd is een

V E R T O O G

Over het eenig Middel van Redres,
Voor het toekomende.

DOOR

J A C O B P I E R L I N C K,

*Kapitein Luitenant en ordinair Ingenieur ten
dienste der Vereenigde Nederlanden.*

Opgehelderd door een Kaart van de Rivieren.

Te A M S T E R D A M,
By I S A A K T I R I O N. 1757.

WATERSTOOF
VERSCHEIDENE
D. E.

Deze waterstof is een
van de waterstof en is
van de waterstof en is
van de waterstof en is
van de waterstof en is

DROEVIGE GEVOELEN

Deze droevige gevoelens
zijn van de waterstof en
zijn van de waterstof en
zijn van de waterstof en
zijn van de waterstof en

V E R T O G

Over het eenig middel van
voor het toekomen

JACOB
D. E.

TO AMSTERDAM
BY ISMAEL TIRION. 1757.

VOORREDEN.

Wanneer ik, kort na dat de Wateren der Overstrominge eenigzins afgelopen waren, ondernam de gevolgen van die alvernielende plage, in deze Landstreek met eigen ogen op te neemen, was myn inzicht om deswegen eenige Aanteekeningen voor myn byzonder gebruik te maken. Een klein Voetpad leidt ons meermaalen op een groteren Weg; en even zoo is het my in dezen gegaan. Want toen ik alle die Rampen by den anderen gevoegd had, dacht het my niet ongevoeglyk te zullen zyn, daar op een middel van Redres voor het toekomende te laten volgen, bestaande in het maken van een Overlaat, ten einde de overtollige Opper-Rivierwateren naar den Bies-Bos af te leiden. Dit opstel aan eenigen myner bekenden hebbende laten lezen, heeft my aanleiding gegeven om het in 't licht te brengen; waar toe ik te

V O O R R E D E N.

gereder heb bewilligd, omdat het zelve, hoe gebrekkig ook geschreven, den droevigen staat en het in-trest van zulk eene uitgestrekte Landstreek vervat.

Ik heb my, ter aanwyzinge van de voorgevallene Dykbreuken en de daarop gevolgde Overstromingen, bediend van het Kaartje, uit de Rivierkundige Verhandelingen van Cornelis Velsen, gedrukt te Amsterdam, in 't jaar 1749, by den Uitgever dezes, omdat 'er geen tyd was een distincter, ten opzichte van de twee Rivieren Waal en Maas, te laten gravêren.

Ik weet zeer wel, hoe veel 'er, zedert het ongelukkige Jaar 1740, hier te Lande, over den toestand van de Rivieren geschreven is; en ook hoe verschillende de Kundigen in dit stuk gedagt hebben, en nog denken; gelyk mede, dat de Schryver van de Rivierkundige Verhandelingen, Cornelis Velsen, de Overlaten voor verderfelyke Middelen heeft aangezien:

V O O R R E D E N .

zien: doch dit alles heeft aan dit Land, zedert dien tyd, geene voordelige veranderingen te wege gebragt; en het gevoelen van Velfen, wegens de Overlaten in 't generaal, en dit Ge-projecteerde in het particulier, moet, naar myne gedagten, niet eerder plaats hebben, dan na dat de Rivieren, nederwaards tot aan de Zee, in dien ſtaat, waarin ze gemelde Schryver wenschte te hebben, zullen zyn gebragt; en dit vrees ik dat niemand van ons beleven zal.

Ook zyn verſcheide Kundigen van een ander gevoelen als de Heer Velfen ten opzigte van de Overlaten, waarom trent ik 'er maar een ten voorbeelde zal bybrengen. Men vindt in een Berigt van den zeer beroemden Profefor 's Gra-veſande, den 10 April 1741, aan hun Edel Mogenden, de Heeren Ge-committeerde Raeden, geſchreven op zekere Propofitie wegens de Overlaten, onder anderen deze aanmerkelyke woorden, „als 'er weinig

V O O R R E D E N.

„ Water van boven afkomt is de
„ Rivier laag, en het Water klaar,
„ dan dient al het zelve op de Ri-
„ vier te worden gehouden: maar
„ wanneer 'er groote abundantie
„ van Opperwater afzakt, dan is het
„ Troebel en laat Zand vallen, als
„ dan is het goed zoo veel op zy-
„ de af te laten lopen als eenigzins
„ doenlyk, en het is genoeg als 'er
„ zoo veel op blyft als tot de Scheep-
„ vaart nodig is.

Om een gedeelte van die zwaar
drukkende Wateren, tot verligtinge
van zoo veele duizenden van Men-
schen, ter zyde naar den Bies-Bos af
te leiden, zyn Middelen voor handen,
waar door de Landen, waar over ik
deze Memorie geschreven heb, uit
een diergelyk gevaar, voor het toe-
komende, grotendeels zouden kun-
nen gered worden.

Dit Stukje was reeds te ver afge-
drukt om daar in te kunnen plaatfen
een verhaal, dat ons de Rivieren, in
het begin van deze Maand, wederom
met

V O O R R E D E N .

met eene andere Overstroming dreigden : waaruit eenige nieuwe schadelyke gevolgen, zoo wel over de open gelegene Landen in het algemeen, als de Bommelerwaard in het byzonder, zyn veroorzaakt. Waaron ik 'er hier kortelyk iets van zal byvoegen.

Niemand is onbewust welk een flegt Weer wy hier te Lande, gedurende de Maand van Maart en tot ver in April gehad hebben, waar door de wateren in de Rivieren ook zodanig opzwellen, dat de Inwoonders andermaal gereed stonden om, met hun Have en Goed, naar de Dyken, daar die nog te vinden zyn, te vlugten. De Dykbreuk te Hedel of Heel was reeds op den 7 Maart aanbesteed om met een Kistdam over den Ryswaard, en een Stopdam in de Gundel of door de Kil, bevangen te worden; welk Werk met veele wakkerheid ook zoo verre gevorderd was, dat men het aldaar meende gewonnen te hebben, en de Ingezetenen

V O O R R E D E N.

reeds wederom bezig waren om sommige even droog gelopene Landen te beploegen. Doch het oplopend Rivierwater perste 's Nagts, tusfen den 7 en 8 April, zoo sterk tegen dien Kistdam, dat, niet tegenstaande alle aangewende vlyt, dezelve doorbrak, en de Bommelerwaard andermaal, tot merkelyke schade en verdubbeld verdriet, is overstroomd geworden.

JACOB PIERLINCK.

's Bosch den 12 April 1757.

DE

D E

VERSCHRIKKELYKE WATERSNOOD,

Langs de Rivieren de WAAL Zuid-
waards, en de MAASE; voor-
gevallen in de Maand Fe-
bruary des Jaars 1757.

NA een strengen Vorst, en zwaar
drukkenden Winter, waar door
alle de groote Rivieren, om-
trent negen weken, te reke-
nen van den 11 December des vorigen
Jaars 1756, met Ys overdekt zyn geweest,
begon zig het Weer, in het laatst van
de Maand January 1757, te verzagten,
belovende eene aanstaande verandering,
naar welke zoo veele Menschen, beide in
de Steden en ten platte Lande, reikhals-
den.

Niet zonder reden, vreesde men voor
de gevolgen, by aldien de Ontdojing te
schielyk mogt voortgaan, dewyl alle de
Rivieren tot aan Zee besloten waren, en
men, om zoo te spreken, zoo veele Ys-
dammen te gemoet zag, als 'er plaatsfen
gevonden wierden voor het losgeraakte
Ys, om zig te verzamelen en te zetten.

A

De

De Overstroming, die daar op gevolgd is, heeft hier aan, voor veele Armen, en door zulk een harden Winter uitgeteerde Ingezetenen, op een deernis waardige wyze, het Zegel gehangen.

De droevige Vertoningen, die ik, eenige dagen daar na, langs de Rivieren de Waal en Maas, als in den Omtrek van 's Hertogenbosch, heb gezien, en de menigvuldige Jobs boden, die, van alle kanten, in deeze Stad te famen vloeiden, hebben my, uit een yver, welken ik meen, aan zulken getal van ongelukkige Menschen, in welker midden ik woone, verschuldigd te zyn, opgewekt, om alle die Rampen in hunnen oirsprong na te vorschen, en naar myne geringe vermogens, volgens de echtste berichten in het dag-light te stellen: te meer, dewyl ik, zedert wel twaalf Jaren, het meerder gedeelte van de Landen, welken dit nootlot getroffen heeft, op gunstige hooge Orders en Resolutien heb gemeeten, en gecarteert; waar door ik (zonder iemand lastig te vallen) de beste gelegenheid heb gehad om dezelve te leren kennen. Ik beoogde hier mede de Inwoonderen deezer Landstreeken voor het toekomende allerernstigt in te prenten, om bytyds en altoos op hunne hoede te zyn; en zig, zoo veel mogelyk, te wapenen tegen diergelyke Gevaren en Verwoestingen, zoo door
het

het zorgvuldig opmaken en bewaken van Dyken of Dammen, als, in zoo ver die niet voldoende worden bevonden, of kunnen gemaakt worden, gelyk in dit geval gebleken en hoe langer hoe meer te verwagten is, met ernst uit te zien naar de bekwaamste hulpmiddelen, waar door men diergelyken jammerlyken nood, indien niet geheel, ten minsten voor een groot gedeelte, zoude kunnen voorkomen. Men zal, met regt, van my verwagten, daar toe eenige openinge te doen, en dit is ook myn voornemen, niettegenstaande het hulpmiddel, dat ik zal voordragen, by veelen bekend is; doch het is hier nog de plaats niet daar van te spreken. Eerst zal ik nagaan de redenen, welke nu, meer dan ooit te voren, dit werk nootzakelyk maken, en naar het welk zoo veele Menschen, zedert eene menigte van Jaaren, vergeefs gewenscht hebben; en die zullen ons vervolgens, als van zelve, op dat spoor brengen.

Het hier agter gevoegd Kaartje van de Rivieren, waar op ik de Overstromingen met groen, de Ysdammen met blaauw, en, zoo veel het klein bestek toelaat, de Dykbreuken met geele Koleuren, en het geprojecteerde Overlaat by Baartwyk met twee roode Liniën heb aangewezen, ontslaat my van de moeite om vooraf eene

Beschryving van den loop der voornoemde Rivieren te geven.

Wanneer, in de voornoemde Maand January, de Sneeuw begon te smelten en het Ys, in den boven Ryn, los raakte, werdt eene groote menigte van Water en Ys den Ryn en de Maas afgevoerd, waar door de Ryn van boven Emmerik af en vervolgens de Waal tot Nymegen geweldig opkropten, des te meer omdat het Panderse Kanaal onbeweeglyk vast zat, en waar door de Zuidelyke Dyken der Waal boven Nymegen ten eersten overstroomd werden. Aanstonds was de schrik in die kwartieren algemeen, alzoo het Water ook over andere Dyken heen spoelde, zoo wel te Herwen (daar ook de nieuwe Dyk, in het vorige Jaar gemaakt, op vyf plaatsen doorgebroken is) als verder, aan de Noordzyde van de Waal, waar op met kragt gewerkt wierdt om het Water met Kistingen te keeren uit de Over-Betuwe.

Het dient niet tot myn oogmerk om de Overstromingen Noordwaards den Ryn en langs den Gelderschen Yffel gevallen, te beschryven; ook schroomde ik niet te zeggen dat de gelegenheid van die Landstreek my niet zoo naauwkeurig bekend is, als die men Zuidwaards de Waal en Maas tot Woudrichem toe vindt.

De eerste Dykbreuken aan deze zyde, behalven de reeds gemelde Overstroming
van

van de Dyken vielen boven Nymegen te Millingen (waar door zeven Huizen met hunne Schuuren wegspoelden), en vervolgens den 11 February aan het Spuy by Schenkenschans. Dit strekte wel merkelyk tot verligtinge van den Neder Ryn en de Landen aan den Noordkant van die Rivier, doch ten koste van hunne nabuurten: want de Duffel en de Ooy het Water, door die verscheidene Monden of Dykbreuken, ontfangende, moesten het zelve, even boven de Stad Nymegen, over de Ooy-Dyken, wederom in de Waal brengen.

De boven Ryn van Emmerik af en zelfs nog hoger, als ook de Waal, raakten dan eens los en dan wederom vast; waar door het Water te Nymegen reeds op den 31 January, des avonds, gesteegeen was tot de hoogte van tweeëntwintig voeten aan den Peilpaal; zynde zeven duimen onder het hooge Water van den Jaare 1740. Voorts aldaar, met eenige wisselvalligheden, gewassen en gevallen zynde, bleef dezelve vast en vol Ys, tot op den 10 February 's namiddags ten half vier, wanneer de gansche Rivier, van onder Bommel tot beneden die Stad, geheel los brak en verschrikkelyk begon te kruyen, waar door de Rivier aldaar 's avonds ten zeven uuren reeds drie voeten gevallen was. Op dien zelfden dag raakte ook het Ys te Och-

ten; door dezen zwaren aandrang, met het uiterste geweld los, waar door Water en Ys, verzeld van een verbazend gedruis, afdreef, en gestuit wierden tegen den Ysdam, die van de Varikse Mole tot even beneden de Heerwaardense Molen, en zoo tot Bommel vast bleef zitten. Wegens den Ysdam te Ochten is my van zeer goede hand het volgend berigt gezonden. „ Wat den Ysdam zelf aangaat, wil „ men dat die van St. Andries tot Ochten, „ ja zelfs tot Doyewaard zoude gezeten „ hebben, en indien men bedenkt dat de „ Ysdam boven Bommel geformeerd, niet „ ver van St. Andries is, behoeft men zig „ geen geweld aan te doen, om te ver- „ onderstellen, en zelfs te geloven, dat „ die Dam zig heeft uitgestrekt van gem. „ Stad af tot Doyewaard; altans dit is „ zeker dat het Ys by laatst gem. plaats „ tot twaalf a zestien voeten dik boven „ het Water heeft op malkanderen geze- „ ten, en dat men van den Zuider Oever „ dezer Rivier, den Dyk die aan de an- „ dere zyde is niet kon zien.” Hier door rees het Water alle uure boven Varik en Heerwaarden een voet, (waar door zoo wel in de Thieler-Waard, als in Maas- en Waal de vrees meer en meer toenam) zodanig dat het 's avonds onder Wamel, tegen over Thiel, reets in de huizen stondt, en de Bewoonders met hun Vee in de boven
hui-

huizen moesten wyken, terwyl alle de opgezetenen buitens Dyks, op den Dyk, in de Kerk, en Geërfdens Kamer vlugten.

Op Vrydag, 's nagts, den 11 February, is een doorbraak onder Dreumel, en zyn'er te voren vyf onder Alphen, aan den Maas-kant (daar het Water wel drie voeten op den Dyk stondt, en zoo wel van buiten naar binnen, als op andere plaatsfen van binnen naar buiten liep) en Maas-en Waal, met een van welken de Sluis aldaar is weggespoeld, gevallen.

Het gekerm en nootgeroep was yffelyk; en hoe sterk men om hulp riep, egter konde, door de geweldige drift van Water en Ys, de een buurman den anderen niet helpen, terwyl die Menschen hun Vee, Meubelen, en al wat vlotbaar was, zagen wegdryven.

Door de Dykbreuk te Dreumel wierden vier Schepen en zes Aken uit de Waal Landwaards ingevoerd; de laatsten zyn aan stukken geslagen, doch de eersten, door de Alphense Dykbreuken gelukkig in de Maaze geraakt zynde, behouden gebleven. Terstond liepen ook de Eilanden van de Voorn en Heerwaarden onder, wordende alles wat in den weg stondt, Huizen, Schuuren, Hooibergen, door den geweldigen Stroom en de alles doorsnydende Yschollen of schotzen, meê genomen en

vernield , en Bomen , Beplantingen enz. met Wortel en al uit den grond gerukt.

In de Jaren 1730 en 1731 zyn de Kanaalen tuffen Maas-en Waal by de Voorn en Heerwaarden met Rysdammen gefloten; de eerste is op verscheide plaatzen door- gespoeld , en van de laatste niets meer te vinden , en men vreesde niet zonder reden voor het geheele Dorp Heerwaarden.

Te St. Andries was de nood niet minder groot , zoo als uit de volgende Periode eener Missive van den Heer Generaal Major van Oyen , Kommandeur van die Fortresse , aan een vriend alhier , op den 16 February geschreven , blyken kan.

„ Ik heb de Eer UE. te Communiquee-
 „ ren , dat wy alhier tuffen Donderdag
 „ en Vrydag 's nagts , den 10 en 11 Fe-
 „ bruary , in veel gevaar zyn geweest ,
 „ door het Ys en Water , gaande den 10
 „ February des agtermiddags de Maas en
 „ Waal te gelyk los , en doende het Ys
 „ zulk een kragt , dat het aan weerskan-
 „ ten van de Fortresse over de kruin van
 „ de Contrescharp heenen drong tot in de
 „ kapitale Gragt ; te weten aan de boven
 „ zyde , aan en beneden den Heerenwaard-
 „ fen weg , en beneden in 't geheel langs
 „ het Kanaal boven en beneden het Veer-
 „ huisje , daar het ook tegens aan gekroi-
 „ jen heeft ; als ook aan de hand aan de
 „ Waal zyde , dat het Water zodanig
 „ deedt

deedt opklimmen, dat gene Menschen
hier noch hier omtrent, het ooit zoo
hoog gezien hebben, en het meeren-
deels over de kruin van de Contre-
scharp heen liep; het gene ik met hulp
van den Heer Majoor en myne twee
presente Zoons, door het Guarnisoen
en de Inwoonders, deedt ophogen, die
een en ander met veel yver en vigilan-
tie arbeidden.

Wy bragten den ganschen nacht op
de Contrescharp door; circa vier uren
's morgens meenden wy het gewonnen
te hebben, wanneer de Contrescharp
eensklaps, agter het Bastion Cassen,
weg zank, onder het volk henen, die
'er stonden te arbeidden, en zoo be-
vreesd wierden dat ze voort liepen,
toen trok het de kapitale Gragt in: het
Water continueerde zoo te wassen, dat
het wederom op veele plaatsfen over de
Contrescharp liep, en ik geen kans
meer zag om het te beletten; edog brak
de Dyk kort daar op tot Maren door
en op zeven plaatsfen te Kessel, dat het
Water deedt zakken, en ons met alle
man, den doorbraak in de Contrescharp
weer stoppen, met planken, mist,
hout, riet, stroo en aarde, en wy
hebben zoo den gehelen dag, 's nagts
en den anderen dag gecontinueerd. Zoo,
om twaalf uren, na de Kerkyd (NB.

het was op den Bededag dat deeze geschreeven wierdt) gaat de Waal van boven St. Andries los, dryft met veel persing het Kanaal door, en neemt een gedeelte van de pakking en spreijing mee; aan de andere zyde van de Waal zitze nog tot Bommel &c."

Dewyl nu al dat Water en Ys, gekeerd tegen den Variksen Dam, hier voor gemeld, door Maas- en Waal en over de Eilanden Voorn en Heerwaarde, te gelyk in de Maas schoot, zette zig die Rivier voor Kessel, van 's namiddags tot 's nagts, wel tien voeten op, te meer omdat het vergaderde Ys ook veel belemmering in de Maas, omtrent Maren en Alem, te weeg bragt; waar door het Water aldaar zeventien duimen hoger als in het Jaar 1740 stondt, terwyl de Uiterwaarden op de andere Rivier beneden Bommel nog merendeels droog waren, en de meeste Dyken, onder Lithoyen, Lith, Kessel, Maren, en Alem, niet tegenstaande alle aangewende moeiten overstroonden; terwyl 'er voor de ongelukkige Inwoonders geen menschelyke hulp, hoe genaamd, te wagen was.

De volgende copy uit de Missive van den Heer van der Straten Droffaart te Kessel, aan een vriend alhier, ook op den 16 February geschreven, levert ons over dien toestand een echt berigt.

Gem.

Gem. Heer laat zig dus uit.
,, Tuffen Donderdag en Vrydag's nagts
,, laaftleden begon het Water hier zoo
,, sterk te waffen, dat 's nagts omtrent
,, een uur, zedert 's agtermiddags, de
,, Maas wel tien voeten was opgelopen,
,, waar door alle onze Dyken overftroom-
,, den, niet tegenftaande alle aangewen-
,, de devoiren; onze arme Ingezetenen
,, bevonden zig aanftonds op twee plaat-
,, fen, door het wegfcheuren van Dyken,
,, afgefmeden: daar op volgden drie door-
,, braken tegens myn huis over, waar
,, door de volle Maas met Ys zig begaf,
,, en aanftonds liepen 'er twee van myne
,, naafte Buuren huizen met de grond en
,, al weg, toen kwam het 'er met my op
,, aan, de zware Bomen by myn Huis
,, kwamen met de Wortel omhoog, myn
,, Schuur wierdt opgenomen en in de Bo-
,, men gezet, de zware drift en Ys fchoot
,, tegen myn Huis, en deeden al fchud-
,, den en daveren wat 'er was, en daar
,, was geen ontvlugten aan, wy moeften
,, ons vertrouwen alleen op God ne-
,, men, die ons ook wonderlyk tot nog
,, toe heeft gefpaart, het geroep en ge-
,, kerm was onbefchryffelyk, en wy kon-
,, den elkanderen niet byftaan.
,, Daar zyn onder Keffel zeven diftinc-
,, te doorbraaken in de Dyken, waar door
,, drie Huizen met de grond zyn wegge-
,, no-

„ nomen en boven dien nog zes ten ee-
 „ nemaal ingestort, behalven nog ver-
 „ scheidene daar de Muuren als anderzins
 „ zyn uitgeslagen, verscheide Paarden en
 „ Beesten zyn 'er verdronken, de afge-
 „ snedene Menschen hebben drie dagen
 „ op de stukken van Dyken onder den
 „ bloten Hemel gezeten, eer die konden
 „ gered worden. Hier zyn geene Men-
 „ schen verdronken maar te Maren zyn
 „ zes Mans-en twee Vrouws-Personen,
 „ vier Beesten en twee Paarden, alle in
 „ een Aak om haar Vee te redden veron-
 „ gelukt; het Water heeft vier voeten in
 „ myn Huis gestaan, wy zyn op de Zol-
 „ der en myne Beesten op de Hooilast ge-
 „ retireert. &c."

Wanneer ik naderhand, op den 28 Fe-
 bruary, in persoon te Kessel ben geweest en
 die verwoestinge gezien heb, ben ik onder-
 rigt, dat de voorn. zeven doorbraken te
 zamen eene lengte van honderd een en vyf-
 tig en een halve Roeden uitmaken, be-
 halven dat de overige gedeelten zodanig
 door het Water gegeeffeld en geruineerd
 zyn, dat doorgaans de gehele Dyk aldaar
 mag worden gerekend een derde wegge-
 spoeld te wezen. Boven Kessel onder Lith,
 vindt men dezelve rampen met weinig on-
 derscheid, en vier Dykbreuken te zamen
 ter lengte van 50 Roeden; ook eene on-
 der Maren: zoo dat 'er in de distantie
 van

van een uur twaalf openingen in denzelfden Dyk zyn.

Het is niet dan met ontroeringe te beschouwen, hoe dat die Menschen hunne Uitterwaarden en bezaaide Landen, waar van zy in dit Jaar wederom, onder Gods Zegen, de Vrugten waren afwachtende, nu, in plaatze van dien onderstand in hunne elende, overdekt zien met Rivier-Zant.

Hier van zullen nog lange Jaren getuigen de Akkers en Landen boven het Fort St. Andries, tuffen Maas en Waal, zoo wel als onder de voorn. Dorpen en andere meer.

De genen, welke Bedykte Landen kennen, kunnen zig ligt verbeelden, met welk een kragt en geweld, dat alverflindend Water, doormengd met menigvuldige Yffshotzen, door de twaalf voorgem. Dykbreuken heen perste, in eene laagte als het Kwartier van Maasland, daar het een ruim Veld vindt om zig te verspreiden; doch hoe uitgestrekt het platte Land om 's Bosch is, deszelfs omtrek, was in tegenstelling van de Rivier, zoo veel als of men een Regenton vol Waters in een Theekopje wilde storten.

Den 12 en 13 February stroomde de Somerdyk over, waar door de Dorpen Ofch, Geffen, Nieuland, en Rosmalen tegen de zoo genaamde Beerse Maas beschermd

fchermd worden, en brak buiten dat op vier onderscheiden plaatzen door; als twee onder Nieuland, naby het Kasteel van Geffen, een by het Huis van Gojert Glaudemans op het Hees-end onder Rosmalen; welke drie Dykbreuken al vry groot zyn, waar door Wielen of Kolken van twintig en meer voeten diep zyn veroorzaakt, by de laaste het Huis gedeeltelyk is ingestort, en veele, zoo bezaaide als andere Landen, met Zant beschoten zyn. De vierde is ook onder Rosmalen even agter Hintem.

Hier door werden niet alleen de voorn. Dorpen overstroomd, maar het Water verspreide zig tot Hees, Kaathove, Berlicum, Middelroode, Heeswyk en Dinter; alle de bezaaide Landen liepen gelyk onder; viugten konde niet baaten; want de gemeene vyand vertoonde zig overal, en was veel sneller dan de Menschen, die, behalven met onnozele Kinderen beladen zynde, ook hun hert van het Vee, waar uit zy het nodige voedsel moeten trekken, niet konden scheuren. Eene menigte van Runderen en Schapen verdronk, veele Huizen wierden verplettert en stortten in, (onder anderen is de Brouwketel in de gedeeltelyk ingestorte Brouwery te Nieuland door het Ys tot malkanderen gevouwen) of leden schade aan muuren en wanden.

Welk

Welk een noodlottige toestand, daar de Menschen met hunne Zuigelingen, zonder eeten en vuur, in die bouwvallige slegte Hutten of Huizen, geene schuilplaats vonden, dan naar boven, hoe langer hoe hoger, te klauteren, terwijl de Fundamenten van hun Steiger vast wegspoelden, kraakten of invielen.

Ik ben in het zekere onderrigt dat een Man, onder Nieuland, zyn kind met een stroowisch aan zyn Lighaam vast gebonden hebbende en op het dak zittende, het zelve kind geruust in slaap raakte, en men vervolgens met een Schuit, Man en Kind nog gelukkig van dat Huis, het welk inviel, gered heeft; als mede dat de President van Nieuland, die anderzins een man in staat is, tweemaal vierentwintig uren, met eene talryke Familie, zonder eeten, op den Hooilast heeft gezeten.

De Menschen naby het Kasteel van Geffen woonende vonden nog troost en bescherminge in de edelmoedigheid van de Vrouwe van Geffen; dewelke, zoo veel mogelyk, die Luiden met Schuiten of Bakken liet afhalen, en op het gemelde Kasteel bergde, alwaar zy geen gebrek hadden.

Dezen, midden in hunne rampspoeden nog gelukkigen, konden in hunne naburen geene benyders, (zoo als maar al te veel gebeurt) vinden: want de een wist van den

den anderen niets. De meesten moesten hun leven op hunne stulpen tragten te bewaren, en zig, zonder menschelyke bystand, aan de Voorzienigheid overgeven. Eene Vrouw, met haare twee Kinderen, niet als een gewiffen dood te gemoet ziende, nam het besluit om die Kinderen aan haaren hals vast te binden, en waadde tot over haare heupen zoo lang door het Water, tot dat zy gelukkiglyk het voorn. Kasteel bereikte. Byzonder is het, dat een Schaapherder, naby Langenhuizen, met honderd zeventien of honderd agttien Schaa- pen, op een Stroo Dak vlugtte, vervolgens, wanneer het weer wat aan het bedaren raakte, een gat in dat Dak sneedt, en alle die Beesten, op één na, voor verdrinken behoedde. Ik heb nog onlangs dat betreden en afgeknabbelde Dak gezien; behalven dat dit geval my door zeer geloofwaardige Menschen verhaald was.

Meer zonderlinge gevallen van die natuur zoude men kunnen aanhalen; doch daar zoude geen eind aan zyn.

De order der zake roept my thans naar de Stad 's Hertogenbosch. Aldaar wierdt men, tuffen Donderdag en Vrydag den 10 en 11 February, den was der Wateren zeer schielyk gewaar, welke den volgenden Saturdag hoe langer hoe meer opliep.

Dewyl een ieder bewust was, dat de Rivier de Maas van onderen nog onbe-
weeg-

weeglyk vast toelag, en reeds tydingen van de voorgevallene Dykbreuken in de Maasdyken waren ingekomen, beriedden zig de Inwoonderen niet lange om alles van beneden naar boven te slepen. Heer en Vrouw, Knecht en Meid moesten te gelyk hand aan 't werk slaan. De Koopluiden, Wynkopers, Brouwers enz. die hunne Goederen in Pakhuizen of Kelders opgestapeld hebben, sidderden hier op het enkele woord van Water. Alle Menschen waren even yverig aan het werk; veelen, zoo wel in deze Stad, als ten platte Lande, welken, zedert het Jaar 1740, hunne Pakhuizen of Kamers op het peil van het Water in dat Jaar, verhoogd hadden, meenden geen nood te hebben, doch wierden deerlyk bedrogen, en moesten van nieuws aan den arbeid. Men zag, in die omstandigheid, liever een Timmerman komen om Vloeren te schoren en Vaatwerk te zwepen, als anders iemand die Geld brengt.

Alzoo de meeste Bakovens in de Stad onbruikbaar waren geraakt, wierdt ten eerste, door Heeren Schepenen, ordre gesteld, om ten dien opzichte in geen gebrek te vallen, en op de Markt, nagt en dag, tot in de Koekebakkers Ovens zelve, Brood gebakken; zoo dat de mêdogende Menschen daar door ook in staat wierden gesteld, om zelfs nog de

noodlydenden, zoo veel de gelegenheid toeliet, ten platte Lande van voedsel te voorzien.

De arme Menschen, welken men hier met duizenden vindt, vlugten aanstonds op de Solders, of zoo die in hunne Huisjes niet gevonden wierden, begaven zy zich, zoo goed als mogelyk, naar de Wallen, alwaar veelen, een geheelen nacht, onder den bloten Hemel, hebben doorgebracht, welken vervolgens in Corps de Guardes, en andere ledig staande Gebouwen geborgen werden. Hoe beklaglyk de toestand hier ook geweest is, komt dezelve in geene vergelykinge by die op het platte Land: want men vindt weinige Steden, en mogelyk geene, alwaar de Armen, beter en met meerder yver, in den nood, bezorgd worden, dan in deze Stad; zoodanig dat 'er niemand, in zulk een geval, om onderstand in Geld en Eetwaren vergeefs vraagt; het wordt hen, met Karren, Schuiten en Vloten, door de wakkere Blokmeesteren, te huis gebracht. Des Zondags stonden de meeste Straaten onder Water: in korten tyd zag men een geheele Vloot van zonderlinge Vaartuigen. In de geheele Stad was niet als de Markt, de hooge Steenweg en een gedeelte van de Hintemer- en Karre-Straaten droog te betreden; elders konde men overal met Schuiten varen, alzoo 'er drie
vier

vier ja tot vyf voeten Water gevonden wierden: ik ben zelf met een groote Boot over de Geerlingse Brug door de Hintemer Straat gevaren. Het wassen van het Water duurde tot Maandag's nagts omtrent ten twaalf uuren.

Volgens den gestelden Peilsteen van het hoogste Water alhier, in den Jaare 1658, zoude het nu maar een duim hoger, als dies tyds, geweest zyn; doch ik heb andere Peilmerken gevonden, en daar uit komt my met meer waarschylykheid voor, dat het, in dit Jaar, over de zes duimen hoger heeft gestaan. Het Water is omtrent dertien duimen boven dat van den 24 December 1740 gerezen; hoewel 'er anderen zyn, die het onderscheid of groter of kleiner willen gesteld hebben; want overal vindt men tekenen, die met malkanderen verschillen. Hoe het zy, wy weten nu al te wel hoe hoog het geweest is, en om een duim min of meer, in vorige Jaren, toen ik 'er niet tegenwoordig ben geweest, denk ik het Harnas niet aan te trekken.

Middelerwyl ieder in de Stad in beweging was, om zyne vrienden, bekenden, of arme Menschen, het nodige te bezorgen, hoorde men schoten, en tekenen van den uitersten nood doen, op het Fort St. Antoni, even buiten de Vugter Poort aan de Steene Brug gelegen. Het schie-

lyk opkomend Water, en de verschrikkelijke groote Yffchotsen, dewelken dat Fortje dreigden overhoop te werpen, hadden de Menschen, die ten getale van veertien of vyftien daar in waren, in de uiterste vrees gedompeld; egter was 'er geene mogelijkheid om dat Fortje met Vaartuigen uit deze Stad te bereiken, dewyl 'er geen weg door het Ys te baanen was, voor den anderen dag, wanneer het Water vallende, daar door ook het Ys los raakte, en men onderrigt wierdt, dat die Menschen met de schrik waren vry gekomen, hoeveel ook de Muuren tegen het Noord Westen waren afgeslagen, en geheel dreigden in te storten, zoo die langer geleden hadden.

Ik zal maar kortelyk de Dorpen boven de Stad gelegen aanroeren. Men vindt 'er Dungen, St. Michiels Gestel, en Vugt, welke met tamelyke hooge en zwaare Dyken omvangen zyn, doch die hielpen in dit geval hier zoo weinig als elders, want daar dezelve niet doorbraken, verborgen zy zig onder het Water. Onder Dungen stonden de Dyken, meerendeels, wel twee voeten diep onder Water. Onder St. Michiels Gestel is een zwaare Dykbreuk gevallen, agter het Huis de Muggenheuvel genaamd; als ook een, van minder belang, tegen de Mud - Akkers: hier door raakte Dungen,

gen, zoo wel als Gestel tot aan en over de Solders in 't Water. Te Vugt worden verscheidene Dykbreuken, van min of meer belang, gevonden; eene aan de Stoep by de Herlaarse Brug, eene agter Zions Burg, eene by het Goed van de Keer, eene agter den Ojevaars Nest, behalven meer anderen. Dat de gehele Bedyking aldaar overstroomde, kan te minder vreemd schynen, dewyl op den 15 February, toen het Water al gevallen was, een Schuit met zes Man van de vervlogen Kiewit, onder Boxtel, afvarende, regtstreeks over de hooge Stoep in de Steenweg, by het Goed van den Heer van der Does, naar deeze Stad naderde. Waar uit te ligter is af te leiden, hoe diep en naar ook de Inwoonders van voornoemde Dorpen hebben in het Water gezeten; en om in gene onnodige herhalingen te vallen, zal ik, in een woord zeggen, dat men niet weet welke Menschen het meest te beklagen waren, of dezen, of die van de Dorpen Geffen, Nieuland, Rosmalen en Berlicum te voren aangehaald. Te Esch, Helvoirt, Kromvoirt en Deuteren was het even zoo gesteld: in het laatst gemelde Gehugt wel het ergste, alzo dat, als in eene openbaare Zee, omringd van Yffchotsen lag, en waar van men uit de Stad, niet dan de toppen der Daken zag: ook zyn aldaar naar evenre-

digheid de meeste Runderen verdronken, en Huizen beschadigd. Te Orthen, een Gehugt ten Noorden, kort onder deze Stad, op den Rosmaalsen Dyk gelegen, heeft het bekommerlyk gestaen; de meeste Muren der Huizen, aan den Noordkant, zyn vernield en ingestort; de Dyk, waar in ook drie Breuken gevonden worden, eene by het Huis van de Grindt, en twee aan den Hennis, stroomde doorgaans vier of vyf voeten over; hier was ook gene schuilplaats, als op Solders of Gebinten.

Behalven verscheiden anderen, ziet men aldaar een Huis, behorende aan de Wed. van den Heuvel, waar uit alle Muren voor en agter geslagen zyn, op een party gekreukte Stylen hangen, niet als met Riet, Mist, Hooi of Stroo in het ronde, (zoo als 'er honderden gevonden worden) omvangen, en daar in moeten de Menschen, in dit barre Saizoen, nog woonen.

Geduurende dien naeren nacht van den 14 tot den 15 February, verzeld van Weerlichten en Donder, (waar door te Vechel de Toren afbrandde) Hagel, Sneeuw, Slagregens en Storm, vlugten de Menschen uit dat straks gemelde Huis in eene Schuit, die daar, ten alle gelukke, by de hand lag, dewyl zy vreesden dat het alle oogenblikken zoude instorten, en 'er

al twee Runderen, Kisten, Kasten, en al wat vlotbaar was, uitgedreven waren; doch verder dan in de Schuit te komen, belette hen de felle drift en Ysgang, en dus genoodzaakt zig aan den romp van het Huis, agter den Wind, vast te maken, bragten ze den nagt door, hoorende van alle kanten niet als roepen, kermen en geroei van 't Vee. Dit heeft my de Man, die het overgekomen is, en niets als zyn Linne Kiel aan het Lyf geborgen hadt, verhaald; en met dat alles was hy nog wel gemoed, omdat hy 'er zyn Leven niet by ingeschoten hadt.

Tot dus verre gekomen zynde, zal ik wederom naar de Rivier de Maas keeren, ten einde ook eens na te gaan, het noodlot van den Bommelerwaard, en de gegronde bekommeringe voor de Landen van Heusden en Altena; zoo ras men aldaar dien vreezelyken aandrang van Water en Ys gewaar wierdt, was een ieder waakzaam, zoo wel om, elk op zyn post, op de Dyken te letten, als om, naar maate dat het steeds toenemende gevaar naderde, middelen te beramen tot berginge van Goed en Bloed.

De Maas zat van onderen, zoo wel als de Waal onder Varik, toe, zoo als ik in het Artikel van de Stad's Bosch reeds gezegd heb; en om den Lezer van die Stopping een voldoende denkbeeld te geven,

zal ik hier insluiten de Copy van een Brief op dat onderwerp, door den Heer Verhagen, Schout te Veen, aan my geschreven; inhoudende, „ dat het Water den „ 9 February 1757, omtrent vier voeten „ hoger was, dan het ordinaire Zomer- „ Peil; van dien tyd tot den 12 Februa- „ ry, was het ruim zes voeten gewassen, „ op welken dag, ten twaalfuuren, het Ys „ voor Veen, en op meerder plaatzen, „ los raakte, doch zig wederom vast zet- „ te, op het zogenaamde Veenfe Zand, „ even boven het Huis van Poeder- „ Oyen; zoo dat het Ys in de Maas, en „ op de Uiterwaarden, zig bevong en „ opkropte, en het Water binnen korten tyd, alhier op twee en een halve voet naar boven, op de kruin van den „ Dyk kwam staan, zoodat men bevreesd was voor eene generale Overstrominge; doch om drie uren 's namiddags raakte het Ys wederom los, zoodat men in korten tyd twee en een halve voet val hier door bekwam. Welk Ys zig als toen verzamelde, even boven de Mond van de Maas, by Loevestein (alwaar het zelve van den eersten Vorst nog was blyven zitten), het welk wederom eene nieuwe Opkroppinge veroorzaakte, waar door het Water opklom, doch meer in het Land van Altena, aan deze zyde van Wou- „ dri-

„ drichem, als wel hier. Den 13 en 14
 „ February wies het Water by continu-
 „ atie wel een en een halve à een en drie
 „ vierde duimen binnen't uur, tot des nagts
 „ tuffchen den 14 en 15 February, als
 „ wanneer wy omtrent twee uuren, door
 „ de doorbraak van Hedel, eenige ont-
 „ lastinge bekwamen, doch de val was in
 „ den beginne heel langzaam. Het Wa-
 „ ter is hier veertien duimen hoger ge-
 „ weeft als in het Jaar 1740 enz.” Zoo
 dat de volle Waal, boven het Fort St.
 Andries, in de Maas geschoten, ook hier
 geene ontlastinge konde vinden, en daar
 door, hoe uitgestrekt ook het platte Land
 mag wezen, die schrikkelyke verwoesting-
 ge veroorzaakte.

Langs den Zuider Oever van de Maas,
 beneden Kessel, te Maren, Alem en Em-
 pel, was het even als elders gesteld, en
 van buiten en binnen niet als Water en
 Ys, en geene Schuilplaats als op de Da-
 ken of Solders. Noordwaards ligt, be-
 neden het St. Andrieffe Kanaal, de Bom-
 melerwaard, groot in haren omtrek (zoo
 als my berigt is) agt duizend negen hon-
 derd en tien Morgen binnen-Land.

De Lezer gelieve verdagt te zyn, dat
 'er tuffchen de Dorpen Aalst en Zuili-
 chem een Dwars Dyk, de Meidyk ge-
 naamd, ligt; waar door het benedenste

gedeelte, bekend onder den naam van Munnike-Land, en dat alleen met Zomerkaden omvangen is, van de eigentlyke Bommelerwaard gescheiden wordt.

Langs den Maaskant was een ieder, met Kisten en verhogten van Stoepen, als om stryd, in de Weer, dewyl ook aldaar de Wateren op veele plaatzen henen spoelden, terwyl anderen vast bezig waren om met hunne Kinderen, Goederen, en Vee, zoo veel doenlyk, naar den Dyk te vlugten.

Allen die in 's Bosch eenigzins van de gelegenheid kundig waren, hadden begrepen, dat naar alle waarschylykheid geene verligting of val der Wateren te wagten was, dan ten verderve van anderen; het gene of die gemelde Waard, of de Landen van Heusden en Altena te beurt moest vallen, zoo niet beiden te gelyk. Om kort te gaan, het eerste gebeurde ook, in dien ruuwen en naaren nagt, van den 14 tot den 15 February, wanneer de Dyk, even boven Hedel of Heel doorbrak, en in denzelve een gat werdt gemaakt, dat, naderhand, by metinge lang is bevonden ruim agtentagtig Roeden, en diep van veertig tot vyftig Voeten. Hier vondt Water en Ys wederom een ruim Veld, fleepte alles meê wat'er in den weg stondt, overdekte eene menigte van Landen met Zand, en maakte, ten koste van nog meer ongelukkigen, een einde van den Was.

Op

Op den anderen dag zag men van de Huizen, in het binnen-Land, niet als de Dakken, alle de Opgezetenen, van de vyftien daar in liggende Dorpen, vlugtten, zoo goed zy konden, naar de Dyken, daar veelen nog in 't laage gedeelte Huis houden, terwyl ik dit fchryve, zynde een Maand daar na.

Onder de menigte van Menfchen, die op het Kasteel van Amelrooi geborgen wierden, bevonden zig ten minfte zeventig Kinderen met de Mazelen bezet, en waar van 'er egter niet een gestorven is.

Het is ligt te denken hoe veel de Huizen en Schuuren, geleden hebben, voornamentlyk die van Kley waren opgebouwd, waar van 'er verfcheiden ingestort en beschadigd zyn. In de Lysten der geledene fchade, voor zoo veel ik die heb kunnen magtig worden, zal de Lezer dat breder kunnen nazien.

Hier is geen ander middel om het Water te loffen, dan met het doorfteken van den voorgenoemden Meidyk, tuffchen Aalft en Zuilichem, het gene dan ook 's anderen dags, den 15 February, ingevolge de ordre, daar op by voorraad gefield, ten Noorden het Huis van Gysbregt Enkelmans, wierdt werkftellig gemaakt, alwaar men zedert bevonden heeft gefpoeld te zyn een Grondgat, het welk in het begin van de volgende Maand
Maart,

Maart by peilinge al bevonden is diepte zyn drie en zestig en een halve voet; behalven dat in dien Dyk nog agt doorbraken waren gevallen, en dezelve merendeels met een vreeslyk gedruis overftroomde. Dit Water, vervolgens, in de buiten Meidyks Polder, behorende onder Zuilichem en Brakel, en voorts over de Sevening-Kade in het Brakelse Veld vallende, stuitte tegens den Dwersdyk aldaar, welke ook meest geruineerd, overen doorgelopen is, waar door het in het Munnike-Land viel. Ook heeft het onder Brakel, over den Waaldyk gelopen, en aldaar eene kleine opening gemaakt.

Eindelyk is het Water gelopen over de Kade, by de Munnikelandse Watermolen, naar de Maas, en aan den Noorderkant, even boven Loevestein, over de Zomer Kade in de Waal.

Wegens den verderen toestand in de Bommelerwaard vindt men een omstandig Bericht in de Jaarboeken, voor de Maand February dezes Jaars, pag. 192; het welk my, onder het affchryven dezes, is toegezonden, waarom ik my ten dien opzichte bekorte.

In opzichte nu van de Landen van Heusden en Altena, dient men in aanmerking te nemen, dat tot dekkinge van dezelven een zwaare Dyk ligt, beginnende aan het Loons Hoekje, in de Meijery van 's Bosch;

Bosch: deeze word eerstelyk de Melk-, vervolgens de Meer- en Maasyk genaamd, en strekt zig uit van den voornoemden Melkdyk, langs Drummen, Kuick, Onsenoort, Vlymen, de Haarsteeg, Hedikhuisen, Beern tot Heusden, en zoo voorts, langs de Maas, Veen en Woudrichem, tot aan Werkendam, by de Killen: een groot gedeelte van dezen Dyk, boven Heusden, is in een blykbaar gevaar geweest.

Het ligt veele Menschen, en byzonder de Bewoonderen van de Landen van Heusden en Altena, nog versch in 't geheugen, welke smertelyke gevolgen de Dykbreuk, die te Hedikhuisen, den 24 December van het Jaar 1740, voorviel, heeft gehad; waar aan niemand als met schrik gedenken kan.

Want die Dyk daar omtrent doorbrekende, vinden de Wateren naar het Oude Maasje, in de Buiten-Landen van Baartwyk, het gene 'er maar één uur van daan is, een verval van tien voeten zoo niet meer. Waar door ligt is af te leiden, met welk een geweld, de storting en Yskruijing hier verzeld zoude geweest zyn.

Het Water was den 14 Februaay tegen dien Dyk, tuffen Vlymen en Heusden zoo hoog opgestegen, dat het 'er op veele plaatsen al overheen spoelde; hoe zeer
'er

'er ook , met een roemwaardigen yver , op gekist en gewerkt wierdt ; en dezelve was reeds , zoo ik wel geïnformeerd ben , in dien bekenden nagt , als hopeloos , verlaten : wanneer hy , Menschelyker wyze gesproken , zyn behoud te danken hadt aan de Dykbreuk , dewelke , in 't moment der grootste zwarigheid , den Bommelerwaard te Hedel te beurt viel , zoo als te vooren gezegd is.

Twee gevallen Omstandigheden hebben ten voordeele van dat reeds bedrukte en angstvallige Land , zoo als het my toefchynt , gewerkt. Voor eerst hadt zig , om zoo te spreekken , eene Barjere of Voormuur van Ys , langs den gehelen Dyk gezet , waar door de slag van het Water grotendeels gebroken wierdt. Ten anderen hadt men dien nagt , hoe fel en stormig ook , een Noord-Westen Wind , waar door het Water , als van dien Dyk gejaagd , sterker naar deze Stad en boven gelegene Dorpen wierdt opgedrongen. Ook waren de Dyken nog niet geheel ontdooid en gevolgelyk kragtiger.

Te Heusden was de schrik en vrees niet minder groot , en het gevaar op het uiterste , zoo als de Lezer kan zien uit de volgende Copy van een Missive , aan my dieswegens , door een goede Vriend , die zig in de plaats , dies tyds bevonden heeft ,

geschreven, behelzende als volgt: „ op
„ Donderdag, den 10 February, stondt
„ het Water in de Rivier de Maas, alhier
„ voor de Stad, op de hoogte van tien
„ voeten, en dus ongeveer vyf voeten
„ boven het gemeene Somerwater; den
„ volgenden nacht en dag wies het Water
„ zodanig, dat het reeds des Saturdays,
„ den 12 February, tot boven de vyf-
„ tien voeten was opgestegen, en men
„ genootzaakt wierdt de Kistdammen
„ rondsom dezes Stads Haven te stellen,
„ waar tegen het Water, met eene groo-
„ te schielykheid, en zoo dat het met oo-
„ gen te zien was, werdt opgevoerd: men
„ vondt zig haast genootzaakt, wilde men
„ de Stad en het Land voor eene Over-
„ strominge bevryden, de Kistdammen
„ te verhoogen en te verdubbelen, na-
„ dien het Water zedert, en tot des nagts
„ tusschen Maandag en Dingsdag, den
„ 14 en 15 February, tot op de hoogte
„ van twintig voeten en ongeveer een
„ duim Rynlandse Maat was gerezen;
„ welk werk, niet tegenstaande een har-
„ de Storm uit het Noord Westen, zwa-
„ re Hagel en Sneeuwbuijen, gedurende
„ dien naaren nacht, zoo ieverig uitge-
„ voerd als bevolen wierdt, en waar aan
„ men, naast God, de behoudenis der Stad
„ en van het Land mag toeschryven. Nooit
„ heb

„ heb ik groter benaauwdheid bygewoond,
 „ alzoo de Stad van alle kanten dreigde
 „ door te breken; daar waren hondert en
 „ hondert oogen nodig, om dien naauw-
 „ zoekenden, en al verwoestenden Vyand
 „ te keeren; het water brak rondsom de Ha-
 „ ven door verscheidene Huizen henen,
 „ zoodat onze geheele Stad, alle oogen-
 „ blikken, gevaar liep tot een Wiel te spoe-
 „ len; daar waren geene Dyken of Wer-
 „ ken, welke tegen dien Vloet bestaan
 „ konden. Het is de eerste reis (ach was
 „ het ook de laatste) dat het Water hier
 „ tot zulk eene hoogte gezien is, het
 „ was of deeze Landstreek met eene an-
 „ dere Diluvie wierdt gedreigd.

„ De Huisluiden, uit vreeze van een
 „ vast aanstaanden doorbraak der Dyken,
 „ vlugttten met hun Vee en Goed, zoo
 „ veel doenlyk, binnen deeze Muuren,
 „ daar men ze zoo min veilig mogt oor-
 „ delen als buiten.

„ Het Jaar 1751 gaf ons een ongemeen
 „ hoog Water, van negentien voeten,
 „ op het daar toe gehoude Peil, zoo dat
 „ de hoogte van twintig voeten en een
 „ duim, ons een Plas van dertien duimen
 „ hoogte meer heeft gegeven, zodanig
 „ dat het zelve wel vyf à zes duimen
 „ over de hooge Sluifen, boven de-
 „ ze Stad liggende, heeft heen gelopen,

„ en

„ en door smalle verdubbelde Kistdammen, over die Sluis en Schotbalken hangende, moest gekeerd worden.”

Ik heb hier niets meer by te voegen, dan alleen, dat de Dykbreuk boven Heddell ook deze Stad ontzette.

Zie daar, hoe gebrekkig ook voorgesteld, een kort, doch echt Verhaal van den oorsprong en de gevolgen der hoogste en beklaglykste Overstromingen, die men ooit over deze Landstreken gehad heeft. Ik ben verzekerd dat 'er nog veele Rampen zyn aangebragt, die my niet ter ooren zyn gekomen, en wilde ik ook alle die byzonderheden nagaan en te Boek stellen, zoo zoude ik de Lezeren verveelen; genoeg meen ik 'er opgeteld te hebben, om alle onze Landgenoten te overtuigen, in welken elendigen toestand duizenden van hunne Medebroederen en Inwoonders hier door gebragt zyn: en dit is alleen myn voornemen; met geen ander inzicht, dan voor zoo veel in my is, hoe weinig ook, by te brengen dat gene, dat men meent tot voorkominge van diergelyke, en nog zwaarder drukkende gevolgen, te kunnen strekken.

Zedert iets meer dan een Eeuw, om niet hoger op te klimmen, is dit nu de twaalfde maal, dat deze Landen met zwaare Inundatien of Overstromingen,

zoo door Yskroppinge, als hooge Opperwateren, bezogt zyn.

De volgende Jaaren getuigen hier van

1653 door Opperwater.

1655

1658

1663

1709

1726 door Yskropp. en Opperwater.

1740

1744

1747

1751

1753

1757 door Yskropping.

} door Yskroppinge.

} door Opperwater.

Wie vreeft niet voor droeviger gevolgen, die zynen aandacht, maar eenigzins, op dit klein Register vestigt; waar uit men met een opslag ziet, dat deze zoo bederflyke kwaal, hoe langer hoe meer, toeneemt, byzonderlyk zedert den Jaare 1740.

Ik zoude buiten myn bestek raken, by aldien ik hier wilde optellen de menigvuldige Dykbreuken, en zwaare Overstromingen, dewelke in de voornoemde Jaaren zoo hier omtrent, als langs den Ryn, Lek, Waal en Merwe zyn voorgevallen, (daar van zyn in verscheidene in 't ligt gegevene Werken, geheele Registers te vinden)

den) en die de dodelyke gevolgen, welke hoe langer hoe meer te wagten zyn, het gene God verhoede, voorspellen.

Weinige Menschen van kennisse, die de behoudenis van hun Vaderland ter herte nemen, zyn 'er, die niet weeten, zedert hoe veele Jaren 's Lands hooge Overigheden, en zelfs particuliere Steden en Ingezetenen, bekwame Luiden hebben gebruikt, om middelen te zoeken en uit te denken, ten einde zulk een geheel verderf, gelyk men met zoo veele redenen dagelyks te gemoet ziet, en nu zoo jammerlyk ondervonden heeft, voor te komen.

Het is myn werk niet, noch hier de plaats, om eenige giffingen te maaken, hoe het dog mag by komen, dat daar omtrent geene progressen zyn gemaakt.

Ik weet wel dat ten dien einde, zoo men het werk generaal wilde aanvatten, zwaare Sommen vereist worden, en dat zoo wel de gevoelens, als de Interessen tuffen Steden en Landen, onderscheiden zyn.

Doch ik hoope dat een ieder zal begrypen, dat in de droevige gesteltenis, waar in de Landen, waar over ik schryve, nu zoo onlangs gedompeld zyn, geene verlichtinge te wagten was, al waren de Rivieren, die zoo gebrekkig zyn, (waar over de nieuwsgierige Lezer kan nazien de Ri-

vierkundige Verhandeling van Cornelis Velsen, gedrukt by den Drukker van dit Werkje in het Jaar 1749) tot beneden aan Zee in den besten staat en na wensch geweest; of al waren alle de bedagte, en nog uit te denkene middelen, zoo op de Lek als de Merwe, in het werk gesteld: eensdeels omdat, ten tyde dat het zwaarste Water van den Boven-Ryn afkwam, het Panderse Kanaal, en de Ryn tot Arnhem, onbeweeglyk vast en vol Ys zaten: ten tweeden, omdat de Waal van Varik tot Bommel bleef vast zitten, tot dat het gevaar over was: en laatstelyk omdat ook de Maas eerst te Veen, vervolgens op het Veense Zand, en voorts aan de Mond by Woudrichem, daar die zeer naauw is, gefloten bleef.

Wat uitkomst was 'er dan anders, dan ten koste van de Landen van Heusden en Altena, zoo als in het Jaar van 1740, of van den Bommerlerwaard, zoo als nu gebleken is, te wagten.

Gelukkig nog dat de Boven-Maas te voren was los geraakt, en nu niet veel Water afbragt; want op den 10 February, wanneer het Water zoo hoog, en te Kessel, zoo als gezegd is, zeventien duimen boven het hoogste Water van het Jaar 1740 stondt, was het in die zelve Rivier voor Graaf, maar vyf uuren hoger gelegen, wel drie voeten laager dan in 't gemelde

Jaar

Jaar 1740; niet tegenstaande het te Kuick (twee uuren boven Grave) ook door Yskroppinge, veertien dagen te voren, op dien zelfden tyd, als de Waal, voor Nymegen, op het hoogste was, zoo hoog heeft gestaan als immer by Menschen geheugen, waar door ook eenige schade werdt aangebragt.

Indien dan die twee Rivieren, ik meen de Waal te Ochten, en de Maas beneden Kuick en Grave, eens te gelyk waren los geraakt, gelyk ligt hadt kunnen gebeuren, dan hadden immers noodwendig ook de Landen van Heusden en Altena, daar het Water nu tot over de lippen gestaan heeft, zoo wel als de Bommelerwaard, en mogelyk ook de Thielerwaard, gedreven, deze laatste door de weeromkaatsing, welke de Maas aan de Waal hadt kunnen veroorzaken. Niemand, die de Rivieren en de kragt der Wateren eenigzins kent, zal my hier omtrent nader bewys afvergen. Laat ik het nu eens over een anderen boeg wenden, en stellen eens dat de Wateren, op een en een halve tot twee voeten na, zoo hoog niet waren gekomen, en dat 'er geen Dykbreuk in den Bommelerwaard was gevallen, wat zoude daar van het gevolg zyn geweest.

Eerstelyk, dat alle die Geinundeerde Landen, hier voren Zuidwaarts de Maas beschreven, tot aan de keel toe in 't Wa-

ter, en de Inwoonders op de Solders, zoo lange de Maas van onderen met Ys bevangen was, hadden moeten blyven zitten; het gene in 't Jaar 1751 meer als veertien dagen, met een open Rivier, ter oorzake van de naauwe beneden-Maas, geduurd heeft; daar het Water in tegendeel, in het Jaar 1740, kort na de doorbraak te Hedickhuifen, voor zoo verre het zelve het meest knelde, afliep. Ten tweeden, dat de vrees voor Dykbreuken in de Bommelerwaard, en het Land van Heusden, met een gestadige zukkeling en arbeid, uit een gegronde bekommeringe voor meerder Water, ook zoo veel langer zoude duuren. En laatstelyk dat de Zuigers, die dog in de meeste Dyken gevonden worden, hoe langer hoe meer zouden toenemen, en in 't algemeen de Dyken weeker worden, waar door die evenwel, offchoon met wat lager Water, te meer zoo 'er een Storm uit den Zuid-Oosten waaide, zouden doorbreken.

De ondervinding heeft ons nu geleerd, en wy allen, zoo ik my niet bedriege, hebben ons in 's Bosch verheugd (offchoon tot eigen nadeel) dat die van het Land van Heusden veertien duimen Water meer hebben weten te keeren, dan in het Jaar 1740. Zouden die Menschen niet dwaas doen, als ze hunne Dyken, indien 'er mogelykheid toe is, van tyd tot tyd niet

nog

nog meer verhoogden, gelyk zulks ook aan de Ingelanden van den Bommelerwaard, als 'er geene andere middelen van Redres volgen, te raaden is.

Ik durf het kwalyk zeggen, en echter is het zeker, dat de boven gelegene Landen dan ook naar proportie meer Water zouden moeten hebben; doch de meeste Menschen, dewelken die verdubbelde naarheid zouden moeten verduuren, kunnen dit niet lezen, het zyn de arme Huislieden ten platten Lande.

Na zoo veele gepasseerde en nog te verwagtene Rampen te hebben opgeteld, en onder het oog van een iegelyk gebragt, zal het meer dan tyd worden, een woord van de middelen tot Redres te spreken. Want ik zoude zoo veele duizende Menschen, als nu tot den hals toe in 't Water hebben gezeten, en een weinig weten wat 'er een paar uuren gaans van hunne Huizen gebeurd is, een flegten dienst doen, met hun in een Geschrift te verhalen de onheilen die ook hunne Broederen, in zulk een uitgestrekte Landstreek, te beurt zyn gevallen, en boven dien nog aan hun te vertonen, dat men diergelyke Overstromingen, hoe langer hoe meer en zelfs nog hooger, te wagten heeft, zoo ik 'er niet te gelyk byvoegde, dat 'er ook nog hoop is, om 'er voor altoos van bevryd te worden.

Doch het zal 'er op aan komen, door welke middelen men tot zulk een heilzaam Redres zal kunnen geraken. Die zyn zeer eenvoudig, by aldien de gezamentlyke Geïntereffeerden daar toe gelyk de hand willen leenen, en reeds voor lange Jaren by veele Menschen hier te Lande bekend. Ik versta door de Geïntereffeerden, voornamelyk den Bommelerwaard, zoo niet een groter gedeelte van de Provincie van Gelderland, de Landen van Heusden en Altena, en de Generaliteits Landen aan deze zyde der Maaze, in de Meijery van 's Bosch.

De middelen bestaan hier in, dat men door een Overlaat, een groot gedeelte van de overtollige opper Rivier-wateren naar den Bies-Bos zoude kunnen afleiden. Indien dat zonder merkelyke schade van anderen, met eenig Succes, kan geschieden, (zoo als ik op vaste Fundamenten vertrouwe) zoude het dan niet van de uiterste noodzakelykheid zyn, dat de voornoemde Geïntereffeerde Landen daar aan de hand slaan, dewyl in een soortgelyk geval, als dit laatste is geweest, geen andere uitkomst te hoopen, en veel min te verwagten is, en dat van Kundigen op dit stuk, in onze dagen, niet meer wordt tegen gesproken, dat men tot Soulagement van deze Landen, een gedeelte van die Wateren, zoo als te voren is gezegd, zoude kunnen lossen.

Ik gaa met stilzwygen voor by de Questien, die zig opdoen, in hoe verre zulk eene afleiding de Rivieren de Waal en Lek zoude foulageren, als niets tot myn oogmerk doende; en zegge 'er te gelyk by, dat al was 'er een Overlaat (door de Langesstraat) naar den Bies-Bos geweest, het zelve, in dit geval, geene verligtinge, noch aan Maas-en-Waal, noch aan de Dorpen Lith, Kessel, Maren en Alem, in 't kwartier van Maasland, zoude hebben toegebracht; en wel om deeze reden: de Overstromingen, en Dykbreuken, zoo in Maas- en Waal, als gemelde Dorpen in 't Maasland, zyn voorgevallen op den 10 February, wanneer het Water te 's Bosch, en veel min lager af naar de Langesstraat, nog tot die hoogte niet gestegen was, dat een Overlaat konde werken. Zedert en tot den volgenden Maandag, den 14 February, wies het Water tegen den Meerdyk, zoo wel als elders hier omtrent, wel tien voeten op: waar door het aan de Drunense Stoep, ongeveer twaalf voeten hoger heeft gestaan, als de middelbaare buiten Landen onder Baartwyk, daar men het door twee bepaalde Dyken naar toe wilde leiden. Evenwel kan het aangehaalde, wegens de Rivieren de Lek en Waal en de Dykbreuken in Maas-en-Waal, en meer gemelde Maasdorpen, niet wegnemen, dat noch

de Bommelerwaard, noch de Landen van Heusden en Altena, noch de Stad's Bosch, en zoo een uitgestrekt kwartier, als dat van Maasland met de verdere omliggende Dorpen is, zig niet zouden bedienen van de middelen, dewelke 'er kunnen gevonden worden, om haar uit zoo een dringend gevaar te redden. Behalven dat niemand zal ontkennen, dat een middel van die Natuur, by een open Rivier, of andere Dispositie van Yskroppinge, ook van een generaalder uitwerkinge zoude kunnen zyn, en zoo wel tot voordeel van den Thielerwaard en Maas-en-Waal, als de lager liggende voor gemelde Landen, strekken.

Ik zal my hier niet ophouden met dat Project in het brede te ontvouwen, het is ook, in't Generaal genomen, geene uitvinding van my, of iemand die tans leeft.

In het Jaar 1658, wanneer ook, na een fellen Vorst, eene generaale Overstrooming, zoo wel in andere als deze Landen, was gevolgd, en ontallyke Dykbreuken waren veroorzaakt, heeft de Landmeter J. Bastingius, door de Heeren van de Magistraat te 's Bosch aangesteld, (voor zoo veel my bewust is,) zulks het eerst voorgeslagen; gelyk dit uit zyne daarvan gemaakte Kaart en Peil-Memorie, die nog voorhanden zyn, blyken kan. Vervolgens is het, met min of meer verandering, ook door andere Landkenners geschied:
be-

bestaande die verandering principaal hier in, dat men het Water langs een korter weg, door de bekende Hedikhuiser Overlaat van Justus van den Burggraaf, of dwers door de Langestraat, tusschen de Dorpen Drunen en Baartwyk, na het Bergsveld of den Biesbos konde leiden; welk laatste, naar veeler gedagten, boven het ander te prefereeren is. Om kort te gaan, allen de genen, welken hunne gedagten daar over hebben laten werken, komen daar in overeen, dat dit zoo vervaarlyk Opperwater daar henen kan gevoerd worden; behalven dat ook de ondervinding van het Jaar 1740, in den Dykbreuk te Hedikhuisen, het ons geleerd heeft.

De genen, welken hier omtrent iets beters mogten weten aan den dag te brengen, zouden aan hun Vaderland, en in 't byzonder aan de ingezetenen dezer Landstreken, een groten dienst doen. En hoe zeer ook de Schryver der Rivierkundige verhandeling, Cornelis Velsen, tegen de Overlaten in het algemeen heeft aangegaan, en in zyn vierde Hoofdstuk, pag. 240, van dezelve zegt, „dat
„ ze in opzichte van de gevolgen niet ho-
„ ger te agten zyn, dan een verzagtende
„ Pleister op een vuile stinkende Won-
„ de, ” meen ik egter dat die uitdrukking op het geval alhier in questie, in dien rui-
men

men Zin, niet toepasselyk is, en zoo zeer op den toestand der Maaze boven Woudrichem, byzonder by Yskroppinge, niet is over te brengen. Behalven dat, heeft gemelde Autheur principaal voorgehad om de bedurvene Rivieren, in het generaal, tot aan Zee toe, uit den grond te genezen, waar toe, tot zoo veel sterker Schuuringe, hoe meer hoe beter, in een bepaalden Zin, het Opperwater konde helpen. Doch die Verbetering of Genezing is nog ver te zoeken, en ondertusschen naderen deze boven-Landen, hoe langer hoe meer, tot hunnen gehelen Ondergang, en vinden zig, gelyk men zegt, tusschen twee Stoelen in de Affche gezet, en verpligt, nu het nog tyd is, van twee kwaaden (zoo men anderzins de Overlaten, als een kwaad wil aanmerken) het beste te kiezen. In het zelfde Hoofdstuk, pag. 183, zegt ook die Autheur „hoe minder (Water) dat een „Rivier krygt, hoe meer zy bederft.” Zouden nu de Bewonders der Landen boven Woudrichem ook niet wel gegrond hier tegen mogen zeggen, hoe meer Water wy krygen, hoe eer wy zullen te gronde gaan en onherstelbaar geruineerd worden. Om dat voor te komen, zullen wy naar midde-len uitzien, ten einde ons leven en goed, zoo lang als mogelyk is, te bewaaren, dat is immers zeer natuurlyk.

De

De Overlaten zyn in ons Land ook niet zonder voorbeeld, de zoo genaamde Beersse-Maas getuigt hier van.

Ik zal den weetgierigen Lezer mogelyk geen ondiensft doen, om dit wat nader op te halen. Voor zoo ver het ter dezer Materie kan dienen.

Het geval is, dat boven de Stad Grave, tusschen de Dorpen Gassel en Groote Linden of Katwyk, de Landen op den linker of zuider Oever van de Rivier de Maas, op eene zekere gestelde Peilshoogte, onbedykt zyn; zoo dat, wanneer die Rivier schielyk oploopt, dezelve zig over dien Oever kan ontlasten, om daar door den aandrang der Wateren tegen de Dyken van het Ampt, tusschen Maas en Waal, noortwaards gelegen, te verminderen: waarvan gezegd wordt, tusschen de wederzydse Landen, in voorige tyden een Conventie te zyn gemaakt. Wanneer deze Overstroming voorvalt, het gene meest alle Winters gebeurt, Inundeeren alle de Landen Zuidwaarts den Maasdyk, min of meer, naar maate der Opperwateren, tot tegen het Land van Heusden ingesloten; welke overstroming gemeenlyk de Beerse Maas genoemd wordt, naer het Dorp Beers, in het Land van Kuick, het gene, onbedykt en laag liggende, door die Wateren het eerste bezogt wordt. Voorts loopt dat langs het Riviertje de Raam, tusschen de Gasselse en Milse bedykinge,
naar

naar de Eesterse Brug en Grave, en van daar door de Contrescharps Gragt, en over den laagen Weg, tusschen die Stad en den Elft, en verder agter Velp om, tusschen het Kapucyner Klooster en den Maasydyk, (alwaar de passagie maar 60 Roeden breed is) nederwaards over de laage Landen in 't Ravensteins, tot aan het Hamelspoel in de groote Wateringe, waar door het zelve geleid wordt naar het open Veld, en eindelyk in het Maas kwartier en de Meijery van 's Bosch; zoo als op de Kaart hier agter gevoegd, door een gestippelde roode Lyn, nader gezien kan worden.

Wat is dit anders als een Overlaat, en wel zulk een, die zyn Water meer als 10 uuren ver moet brengen, eer het wederom in de beneden Maas valt: en zonder die Overlaat, zoude Maas-en-Waal alle Jaaren inbreeken en dryven.

Doch daar tegen over lyden 'er de Landen ten zuide de Maas in 't Maas kwartier oneindig door, dewyl ze het Water zelden tydig kwyrt raken. Die van het Land van Kuick klagen 'er zoo zeer niet over, en de reden is ligt te begrypen; alzoo 'er een sterk verval tusschen dat Land en het Maasland gevonden wordt, waar door de boven gelegene het Water ras kwyrt worden, en de vette Slip op hunne Weilandden houden.

De nauwe Passagien, waar door dit Overlaats Water, eerst by de Eesterse Brug, daarna voor de Grave, voorts agter Velp en laatstelyk door de grote Watering in het Land van Ravenstein, moet vallen, leveren een bewys uit, hoe veel te gemakkelyker men ook door de Langestraat, alwaar een nog sterker verval naar het Bergse veld is, dat zelfde Water zoude kunnen afbrengen, te meer dewyl men die Overlaat, wel ter Breette van drie honderd Roeden zoude kunnen maken, op een korte Distantie van vyf of zes hondert Roeden.

De Landen, waar ovet dit Water zal moeten lopen, zullen 'er geenzints door bederven, ter Contraire, die zouden in korte Jaaren in heerlyke Weiden veranderen. Ook konde 'er, by voorzieninge, worden beraamd, dat diergelyk een Overlaat niet als in Nood, gemeenlyk in het Winter Saizoen, en dus zonder Prejudicie van een ander, moest werken; zoo lange tot dat 'er een andere uitkomst, indien die maar te vinden is, zal opdagen.

Niet zonder waarschyndykheid, denkt nog voornoemde Velsen, in't zelfde Hoofdstuk, pag. 203, dat 'er zig op diergelyken Overlaat eene Verzameling van Ys zoude kunnen zetten, en dienvolgens hier ligter dan in een diepe Rivier een Ysdam formeeren. Doch dit is op zyn allerergst genomen; het zwaar verval zoude dat Ys
wel

wel voort sleepen; behalven dat men om dit voor te komen, by voorzieninge, wel enige zoo genaamde Ysbokken of Paalwerken konde stellen, byzonder aan de mond van het laatste Project. Een Ysdam van driehondert Roeden breed, zet zig zoo ligt niet op een plaats, daar geen oud Ys gevonden wordt, als het Water aan 't schie-ten is.

De onkosten hier toe vereischt zullen, in tegenstellinge van de Schade, alleen dit Jaar door het Water veroorzaakt, zeer gering zyn. Zoo ras die bepaald, en het geheele Project, op de meest voldoende manier, door de Geïnteresseerden, waren vastgesteld, konde eene verdeling geformeerd worden, hoe veel elk Land, Stad, Dorp, of Polder daar in zoude moeten dragen.

Ik denke, onder Verbeteringe, als deze zaak, aldus Geprepareerd, aan de hooge Overheden, ieder by de zyne, demoe-lyk wierdt voorgedragen, dat dezelve een Point van Deliberatie zoude Uitleveren; en, onder Gods Zegen, worden gebragt tot een lang gewenscht **EINDE.**

LYST,

L Y S T,
O F
M E M O R I E

Van geledene Schaden, door de Overstrominge, langs de Rivieren de WAAL, en de MAAS, in de Maand February dezès Jaar 1757.

HEt zoude een Werk zonder einde zyn, indien men naauwkeurig wilde nagaan de menigte en de waarde van Eetwaren, Koorn, Hout, Hooi, Stroo en Meubilaire Goederen, dewelke of zyn weggedreven of bedorven: deze zyn niet te begrooten. Het zal dan genoeg zyn aan te halen dat hier om de Stad's Bosch alleen zestien Dorpen gevonden worden, alwaar weinig of geen Voeder, voor de overgeblevene Beesten, over is gebleven, en even zoo was het in 't generaal gesteld. Zelfs was 'er Brood gebrek voor de Opgezetenen, waarom ten eersten van alle kanten, door de Drossaarden of Regenten van die ongelukkige Dorpen, Requesten aan hun Edel Mogenden de Heeren Raaden van Staate der Vereenigde Nederlanden wierden gepresenteerd, waar by dezelve dezen bekommerlyken toestand ter kennisse

nisse van hun Edel Mogenden bragten. Het gene in diergelyke gevallen nooit te vergeefs geschiedt, zoo als nu wederom gebleken is; alzoo Hoog Gemelde Hunne Edel Mogenden op Donderdag den 10 Maart 1757, alleen op de eerst ingekomene Requesten van drie Dorpen, de volgende Resolutie namen.

„ Is gehoord het Rapport van den Heer
 „ Thesaurier Generaal Hop, hebbende,
 „ in gevolge Haar Edele Mogende Reso-
 „ lutien van den 4 en 9, beide dezer lo-
 „ pende Maand, geëxamineerd de be-
 „ rigten van den Raad en Rentmeester
 „ Generaal der Domeinen van Braband
 „ de Schmeling, op de Respective Re-
 „ questen aan Haar Edele Mogende ge-
 „ presentteert, door de Regenten van den
 „ Dungen, Vrydom der Stad 's Bosch,
 „ door de Regenten van Berlicum, Mid-
 „ delroode en Kaathoven, Quartier van
 „ Maasland, en door Abram Verfter,
 „ Droffgaard der Heerlykheid Michiels Ge-
 „ stel en Gemonde, Quartier van Oos-
 „ terwyck, Meijery van 's Bosch; daar
 „ by voordragende de Rampen en Scha-
 „ dens door het excessive hooge Water,
 „ en de daarop in de voorledene Maand
 „ gevolgde Overstroming aan de voor-
 „ noemde Plaatsen toegebracht; als waar-
 „ door het meeste Voedsel voor Men-
 „ schen en Vee bedorven, veel Vee ver-
 „ dronken, en merkelyke Schade aan de
 „ Hui-

„ Huizen en Schuuren was toegebracht;
„ en te kennen gevende dat zy Supplian-
„ ten de ongelukkige en deerniswaardige
„ Ingezetenen aldaar met Brood en ver-
„ dere Levensmiddelen te doen uitdee-
„ len, wel zoo veel mogelyk hadden on-
„ dersteunt, doch dat zy voorziende dat
„ de Armoede en Elende van dag tot dag
„ stondt toe te nemen, niet in staat waren
„ zulks langer te doen, om voornoemde
„ en verder Geallegeerde Redenen, ver-
„ zoekende dat Haar Edele Mogende aan
„ die noodlydende Ingezetenen zodani-
„ ge hulp en bystand gelieven te doen,
„ als tot onderhoud van Menschen en
„ Vee nodig is, even gelyk Haar Edele
„ Mogenden in den Jaare 1741 aan die
„ van Nieuw Kuick, Drunen en andere
„ Plaatsen hadden gedaan.

„ Waar op Gedelibereerd zynde, is
„ goedgevonden en verstaan, te gelasten
„ gemelden Raad en Rentmeester Gene-
„ raal om zig te begeven naar de voor-
„ noemde Plaatsen, en tot den 1 April
„ aanstaande, met Communicatie en O-
„ verleg van de Regenten en Armmees-
„ ters, de noodlydende en geheel on-
„ vermogende Ingezetenen, in de voor-
„ noemde Plaatsen, ten koste van het
„ Gemeene Land te voorzien van Brood
„ of Rog, en van Hooi voor haare Bees-
„ ten, en het een en ander Successivelyk

„ daar het met de meeste Promtitude te
 „ bekomen zal zyn, tot kosten van het
 „ Gemeene Land in te kopen, en te hou-
 „ den pertinente Notitie van het gene
 „ door hem uitgelevert zal worden, aan
 „ wie, en hoe groot het getal van derzel-
 „ ver Familie en Vee is, met verdere
 „ Last, om na verloop van veertien da-
 „ gen aan Haar Edele Mogende te laten
 „ toekomen een specifieke Lyst of Me-
 „ morie, waar in Gedetailleert moeten
 „ zyn de voorzieningen die hy zal heb-
 „ ben gedaan, en hoe veel de kosten daar
 „ van zullen hebben belopen, met by-
 „ voeging van zyne Consideratien, of hy
 „ vermeent dat die voorziening na den
 „ laatsten dezer noch eenigen tyd zoude
 „ behoren te worden gecontinueert enz.”

Vervolgens hebben ook de Ingezetenen van de ongelukkige Dorpen, verder in de voornoemde Memorie aangeroord, van deze gunstige Resolutie het Effect genoten. Waar uit ligtelyk te concludeeren is, dat ten dien einde eene importante somme zal zyn besteed.

Ook is niet wel te begrooten hoe veele duizenden Morgen bezaaide Landen, zoo in Maas- en Waal, de Bommelerwaard, als de Meijery van 's Bosch zyn geruineerd. Al zoo weinig als men nog zoude kunnen weten hoe veele Morgen Lands met Zand beschoten zyn.

Ik heb op meer dan eene plaats geweest alwaar de beste Zaaï- en Weilanden tot vier vyf en zes voeten overdekt liggen, en die zyn te vinden overal daar Dyk-breuken zyn gevallen. Ook is de schade aan Boffchen, Plantagien, Grindhout en Boomgaarden vry groot. Het verlies, dat aan Koopmans Goederen in de Pakhuizen en Kelders te 's Bosch is geleden, is ook aanmerkelyk. Behalve de schade aldaar, zoo aan de Vloeren als anderzins, aan Kerken, Magazyn, verdere Publike Gebouwen, en een groote menigte Huizen, toegebracht. Genoegzaam alle de Bruggen in de Vugtse en Hintemer Steenwegen, als ook elders aan de Fortificatie Werken, zyn weggeslagen of uitgedreven geweest, waar door de Negotie zeer is belemmerd geworden, het gene, na dat de Rivieren zoo vele weken waren besloten gebleven, te meer knelde, alzoo 'er wel vier weken nodig waren om dezelve te herstellen.

Het heeft my aan tyd en gelegenheid ontbroken om te kunnen weten, welke schade 'er boven Nymegen aangebragt is; doch die zal niet minder dan op andere plaatsen wezen. Alleen is my berigt dat te Millingen zeven Huizen met twee Schuuren weggespoeld zyn; veele Huizen zyn 'er ook beschadigd, en Landen met Zand overdekt.

*In het Ampt van Maas- en Waal
is, volgens een aan my van goe-
derhand toegezonde Lysje, het
volgende gevonden.*

	Verdr.	Beest.	Paard.	Wegg.	Huizen	Beschad.
Maas-Bommel	=	.	=	.	2	. . . 40.
Alphen	5	.	=	.	7	. . . 50.
Dreumel	3	.	=	.	2	zeer veel.
<hr/>						
Samen 8	.	=	.	.	11	. . . 90.

*Op de Eilandjes Voorn en
Heerwaarden.*

Hier zyn wel maar twee Huizen weggespoeld,
doch veele andere byzonder op de Kop der voor-
noemde Eilandjes deerlyk beschadigd.

In een Brief van Heerwaarde wordt deswegen
verder het volgende gezegd.

„ Volgens het Quohier, vindt men dat op de-
„ ze Eilanden honderd en twee Morgen Land
„ met Zand beschoten zyn; dewelke, de eene mor-
„ gen door de andere gerekend, Jaarlyks twin-
„ tig Gulden in Pagt plagten te gelden. Wor-
„ dende boven dien de schade van Huizen, Schu-
„ ren, Bergen en Boomen, als mede van 't weg-
„ gedreven Hout, Hooi, Meubilen, en andere
„ dingen, geschat op 3000 Gulden. Zynde
„ door dit alles de Armoede zeer toegenomen,
„ vermits de Sterfte onder het Rundvee hier in
„ den Voorwinter sterk gewoed heeft.”

In de Meijery van 's Bosch, volgens de Beëdigde Lysten, door de Regenten van de volgende Dorpen, ten Comptoire van den Raad en Rentmeester Generaal der Domeinen van Brabant, open gelegd.

	Verdr.	Beest.	Paard.	Wegg.	Huizen	Beschad.
Lith	=	.	=	.	.	55.
Kessel	.	9	.	.	3	8.
Maren	.	18	.	3	.	6.
Alem	.	4	.	=	.	4.
Empel	.	1	.	=	.	=
Osch	.	8	.	=	.	1.
Geffen	.	12	.	=	.	47.
Nieuland		42	.	7	.	35.
Rosmale	.	56	.	4	.	148.
Orthen		4	.	=	.	29.
Berlic. Middeln. en Kaathov.		28	.	=	.	74.
Dungen	.	37	.	7	.	74.
Mich. Gestel		27	.	2	.	=
Vugt	.	32	.	4	.	88.
Cromvoirt en Deuteren		65	.	3	.	16.
Esch	.	3	.	=	.	26.
Samen		346	.	30	.	611.

Dykbreuken gevallen, door de Overstrominge in de Maand February 1757, langs de Rivieren de Waal en Maas, als mede in de binnenlandse Dyken.

Aan het Spuy by Schenkenschans	4
Te Millingen	1
Te Dreumel	1
Te Alphen	5
Te Lith	4
Te Kessel	7
Te Maren	1
Te Hedel	1

Samen in de Rivier-Dyken 24.

Met het Hulpgat in den Meidyk, gemaakt om het Water uit den Bommelerwaard te lossen	9
Onder Brakel	1
In den Zomerdyk tuffen Nieuland en Hintem	4
Onder Michiels Gestel en den Dungen	2
Te Vugt	6
In den Rosmaalsen Dyk	3

Dus samen in de binnenlandse Dyken 25.

Den Bewoonders dezer Landen behoeft men niet te zeggen, hoe veel diergelyke wonden van heelen kosten, de droevige ondervinding heeft dat van tyd tot tyd al te wel geleerd. De Dykbreuk te Hedel, met de gevolgen van dien aan den Meidyk, wordt alleen op negentig duizend Gulden ter hermakinge begroot.

NB. In 't Afzetten van het Kaartje is een kleine misslag gesloopen, alzo de buiten Landen tuffen Westervoort en Doesburg niet zyn geïnundeerd geworden.

KAART
van den Loop der Rivieren
de RHYN, de MAAS, de WAAL,
de MERWE, en de LEK,
door de Provincien van GELDERLAND,
HOLLAND en UTRECHT.

*Al De Rivieren zijn in deze Kaart met voorloop
doorgaans breder verwoord, dan in daad zijn.*

NOORD

ZEE

ZUIDER ZEE

CLEVE

ZEE LAND